

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2025. április 22–24.
Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

**A gyermekkatona nemzetközi jogi szempontú vizsgálata,
különös tekintettel Dominic Ongwen
nemzetközi büntetőbírósági perére**

Jelige: *gyermekkatona Hágában*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2023. november.

2025.

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék	2
Glosszárium	4
Bevezetés	6
1. A gyermekkatonaság jelensége a múltban és ma	7
1.1. Mit értünk gyermekkatona alatt?	7
1.2. Történeti kitekintés	9
1.3. Több, mint regionális kihívás, egy globális probléma	10
1.4. A Nemzetközi Büntetőbíróság szerepvállalása	11
1.4.1. A nemzetközi jogi keretek megvizsgálása	12
1.5. A gyermekkatonaság aktualitása ma	16
1.6. A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága és a gyermekkatonaság	18
2. Az Ongwen-ügy, gyermekkatonából véreskezű hadúr	22
2.1. Az „Úr Ellenállási Hadserege” és Joseph Kony fellépése	22
2.1.1. Megalakulása	22
2.2. A „Fehér Hangya” felemelkedése az LRA-ban	25
2.2.1. Nevelés és indoktrináció az LRA-ban	26
2.2.2. Felemelkedés és bukás	27
3. A Nemzetközi Büntetőbíróság pere Ongwennel szemben	29
3.1. A Nemzetközi Büntetőbíróság és a gyermekkatonaság: Thomas Lubanga ..	29
3.2. A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága a perben	29
3.3. A per nehézségei	30
3.4. Bíróági meghallgatások és a per	30
3.4.1. A vádpontok, amelyben bűnösnek találtatott	31
3.4.2. Az ítélet	31
3.4.3. Magyar vonatkozása az Ongwen-ügynek	32

Következtetések.....	33
Ábrajegyzék.....	35
Irodalomjegyzék.....	35

GLOSSZÁRIUM

A dolgozatomban a gyakran használt egyes kifejezések, rövidítések, vagy a téma megértésének vonatkozásában fontosnak tartott elemek gyűjteményét szeretném itt létrehozni, ezzel is segítve a Tisztelt Olvasót a munka befogadásában.

a) *Gyermekkatona*

A dolgozatomban gyermekkatona alatt értem azt 18. életévét be nem töltött embert, aki fegyveres vagy nem fegyveres katonai feladatokat végez. A dolgozatom elején bővebben kifejtetem, hogy milyen okból esett a választásom arra, hogy javaslatot tegyek a gyermekkatona jelenségének dolgozatomban való értelmezésére.

b) *LRA*

Az Úr Ellenállási Hadserege („*Lord's Resistance Army*”) egy főként Ugandában, illetve az azzal közvetlenül szomszédos országokban tevékenykedő lázadó szervezet. A csoportot Joseph Kony hozta létre az 1980-as évek végén, melynek célja az Észak-Uganda területén élő acsoli lakosság felszabadítása volt. A paramilitáns szervezet a működése során számtalan emberrablást, mészárlást és csonkítást követett el a lakosság körében, mindezt kiegészítve a gyermekkatonák alkalmazásával.

c) *HSM*

A Szentlélek Mozgalom („*Holy Spirit Movement*”), amelyet Alica Auma (v.ö.: Alice Lakwena) hozott létre és meghatározó szerepe volt abban, hogy Joseph Kony kialakítsa sajátos vízióját az acsoliak ugandai felkelésével kapcsolatban. Nagy szerepe volt az LRA létrejöttében, hiszen az Kony az Auma-féle szervezet „kiváló diákjaként” képes volt létrehozni annak mintájára az LRA-t.

d) *ICC*

A Nemzetközi Büntetőbíróság („*International Criminal Court*”) egy független nemzetközi bírósági intézmény, melyet a nemzetközi közösség azért hozott létre, hogy felvegye a harcot népirtással, a háborús bűncselekményekkel, az emberiesség elleni bűncselekményekkel és az agresszió bűncselekményével szemben. A 2002-ben hatályba lépő Római Statútum hozza létre a bíróságot, amely tartalmazza mindazokat a nemzetközi jogi normákat, amelyek betartását hivatott biztosítani. A bíróság székhelye Hágában található.

e) indoktrinálás

Az *indoktrinálás* egy olyan folyamat, amelynek a célja az egyén dogmatikus betanítása, mely a tudatára hat. Ezt a kényszeres befolyásolási eszközt alkalmazzák az elrabolt gyermekeken, annak érdekében, hogy a tudatukban egy tévesen megmentő képet lássanak elrablóikban. Ez az eszköz szintén alkalmazásra kerül a gyermekkatona kiképzése során is.

f) Seleka-csoport

A Seleka-csoport egy szervezett tömörülése számos a Közép-Afrikai Köztársaságban tevékenykedő, főként muszlim lázadó csoportnak. Maga a „Seleka” szó szövetséget jelent a helyi nyelven, és céljuk a hatalom átvétele az országban. Működése nagyon hasonló az LRA-hoz. A Seleka-csoport egyik alakulata ejtette foglyul Dominic Ongwent, akit később kiadtak a nemzetközi közösség részére.

BEVEZETÉS

„...csak a gyermek annyira ellenálló, hogy átvészelve szenvedéseit,
amennyiben erre esélye is nyílik.”

(Ishmael Beah)

A dolgozatomat a gyermekkatonaság vizsgálatának szeretném szentelni, amely során bővebben kitérnék arra, hogy a nemzetközi jog hogyan viszonyul ehhez a jelenséghez. Szeretném kifejtetni azt, hogy milyen módon viszonyul a *nemzetközi közjog* a *gyermekkatonákhoz*, megvizsgálva a vonatkozó nemzetközi jogi normákat, amelyek a mindezt keretek közé foglalják. Ugyancsak szeretnék a munkámban foglalkozni Dominic Ongwen nemzetközi büntetőbírósi perével, hiszen szükségesnek érzem a gyermekkatonaság jelenségének bemutatásán túl megismerni és megismertetni a jelenséget egy gyakorlati példán keresztül.

A témám kiválasztásához jelentősen hozzájárult, hogy az egyetemi tanulmányaim során olyan tantárgyakkal, diszciplínákkal ismerkedhettem meg, mint a *nemzetközi közjog*; a *katonaszociológia* és a *katonapszichológia* tantárgyak, amelyek – habár a biztonság más-más dimenzióiban – a vizsgált témakörrel is foglalkoznak és dolgozzák azt fel. Közös bennük, hogy a kutatásom témakörét – a *gyermekkatonaságot* – és annak jelenségének a hadviselésben való helyét és szerepét egyaránt elemzik, ugyanakkor mindezt más vizsgálati szempontok alapján teszik.

A kutatásban fényt szeretnék deríteni arra, hogy létezik-e a nemzetközi közjogban általánosan elfogadott fogalom, amellyel körül lehet határolni a gyermekkatonaság jelenségét és keretek között meghatározni azt, vagy ennek hiányában erre ajánlást teszek.

Fontosnak tartom, hogy a kutatásom során a következő diszciplína klauzulát alkalmazzam: *a kutatásom és dolgozatom tagadja az „inter arma silent leges” elvét*, hiszen az ellentétben áll a nemzetközi közjog alapjaival és elveivel. Úgy gondolom, hogy a fenti klauzulám hiányában nem lenne értelme kutatásom elvégzésének és hiteltelenné válna a munka. A fenti ókori római eredetű kifejezés kizárásának elmulasztása azt is feltételezhetné, hogy a fegyveres konfliktusok szabadon félresöpörhetik a törvények és szabályok nyújtotta kereteket.

Bízom benne, hogy a Tisztelt Olvasó számára érdemes munkát tudok kiadni kezemből és kutatásommal hozzá tudok járulni ennek a nehéz témának a megismeréséhez.

1. A GYERMEKKATONASÁG JELENSÉGE A MÚLTBAN ÉS MA

1.1. MIT ÉRTÜNK GYERMEKKATONA ALATT?

Fontosnak tartom, hogy dolgozatom elején rögzítsem az egyes felhasznált kifejezéseknek az általam értelmezett jelentését. A témából adódóan mindenekelőtt a *katona*, valamint a *gyermek* kifejezést szeretném tisztázni, ezt követően pedig a *gyermekkatona* jelenségét meghatározni.

a) *Ki a katona?*

A *katona* szó egy a köznyelvben nagyon gyakran előforduló és úgy gondolom, hogy a civil közegben talán túlzottan is szabadosan használt kifejezés. Már a gyermekkorában találkozhat ezzel a kifejezéssel az emberek többsége, hiszen elég, hogyha csak a kisfiúkhöz szóló „*Katona dolog!*” szólásra gondolunk. Ma már tudjuk, hogy ez a kifejezés nagyban befolyásolja a gyermekek pszichológiai fejlődését és a fejlődés során a szocializációs folyamatokra is nagy hatással van.. Képes arra, hogy sokkal zárkózottabbá tegye a felnőttkorban az embereket és elősegíti a későbbi depresszióra való hajlamot. (Lénárd & Tényi, 2003., old.: 22-29.) A félreértések elkerülése érdekében, szeretném azt tudatosítani, hogy nem azt állítom, a katonák létezése okoz a férfiakban szocializációs nehézségeket, hanem arra szerettem volna rávilágítani, hogy már gyermekkorban érintkezünk az *ideális katona képével*: erős, magasztos – „*nem sír*” – tehát nem panaszkodik! Ez pedig megpecsételi a közvélemény katonákhoz való hozzáállását. A *katona* kifejezés mindenesetre nem merül ki abban, hogy erős és nem panaszkodó emberekről beszélünk, aki fegyverrel „lövöldözik”, háború idején.

Ahhoz, hogy egy kicsit pontosabb kép rajzolódjon ki arról, hogy ki is a katona igazából, ahhoz előnyös lehet egy lexikon segítségét kérni. A 2019. évi új kiadású Hadtudományi Lexikon a *katona* fogalmát a következőképpen határozza meg:

„*[A katona] egy adott ország fegyveres erőinél regulárisan szolgálatot teljesítő egyenruhát viselő és fegyverrel ellátott személy, aki szolgálatát törvények és jogszabályok alapján teljesíti.*”

(Hadtudományi Lexikon, old.: 521.)

Így tehát a Hadtudományi Lexikon ajánlásából kiderül, hogy a katona pontos rendszabályok, törvények, jogszabályok szerint cselekszik és viszi véghez a rá szabott feladatokat.

Fontosnak tartom azért azt megjegyezni, hogy a fenti definíció egy elég szigorú keretrendszerbe zárja a katona fogalmát, hiszen a hagyományos *Max Weber-i állammeghatározás* hatását vélem felfedezni. Max Weber azt mondja, hogy az *Állam az a szervezet, amely a legális erőszakmonopólium jogát gyakorolja*. (Weber, 1989.) Ez pedig feltételezi, hogy csakis kizárólag, egyedülálló módon az állam tarthat fent *fegyveres testületeket*. Mindez pedig figyelmen kívül hagyja a modern háborúk változékonyságát, az *aszimmetrikus hadviselés* elterjedését, proliferációját, amely inkább az *irregularitás* elemeit mutatja. Továbbá pedig kizárja a fegyveres magánvállalatok létezésének tényét, amely napjaink fegyveres harcainak dimenzióját meghatározza.

b) *Ki a gyermek?*

Ez a bekezdés, habár első olvasatra talán triviálisnak, vagy túlzottan is egyértelműnek tűnhet; mégis úgy gondolom, hogy nagyon jelentős szociokulturális szempontból. Ludwig von Bertalanffy, az általános rendszerelmélet kidolgozója azt mondta, hogy a Világ jelenségeit nem csak alkotóiban, részeiben kell vizsgálni, hanem egy egész, egybefüggő rendszerként elemezni kell. Nincs ez másképpen a gyermekkatonaság vizsgálatának esetében sem. Mivel a Föld nem egy egységes, homogén kulturális közeg, hanem kulturális diverzitás, heterogenitás jellemzi, így egy ilyen „egyszerű” és „mindennapos” kifejezés értelmezése is, mint a gyermek, gondot okozhat, félreértéseket szülhet.

A hagyományosan *nyugati világnak* nevezett térségben tendencia, hogy a társadalmi és jogi értelemben vett felnőttkor kezdete egyre inkább kitolódik (v.ö. Amerikai Egyesült Államok). Általánosan elfogadott Európában, hogy a tizennyolcadik életév betöltéséhez kötik a felnőtté válás idejét: az életkor betölte után kibővülnek az egyén jogai és kötelezettségei. Egy az európai kultúrkörben felnövő és szocializálódó ember számára természetesnek tűnik a felnőttkorra vonatkozó ezen értelmezés, azonban más kultúrákban a korántsem állná meg a helyét. Ezzel szemben pedig a harmadik világbeli kultúrák a felnőttkort egy biológiai szemponthoz, az ivarérettséghez köti, ezért nehéz a *gyermeki létet* vizsgálni.

c) *Ki a gyermekkaton?*

A *gyermekkaton* kifejezés egy nehéz fogalom, hiszen ahogyan a fentiekben megállapítottam, eleve a *gyermek* meghatározását is nagyon nehéz megállapítani a különböző kultúrszocializációs különbségek okán. Ebből következik, hogy nincs egy konszenzusos, általánosan elfogadott definíció, amivel körül lehetne határolni a gyermekkaton kifejezést.

A nemzetközi jog sem ad pontos meghatározást arról, hogy ki számít konkrétan gyermekkatonának, csupán néhány emberi jogi nemzetközi szerződés rendelkezéseiből következtethetünk arra, hogy mik azok a keretek, amelyeket a nemzetközi jog megenged a gyermekek katonaságával kapcsolatban. Ezekről egy alábbi alfejezetben szeretnék részletesebben írni. (1.4.1. A nemzetközi jogi keretek megvizsgálása)

Tekintve, hogy nem lehet egy általánosan elfogadott értelmezéssel dolgozni, így úgy gondolom, hogy a fentebb bővebben tárgyalt *katon* és a *gyermek* értelmezésének együtteséből alkotnék a kutatásomra illő meghatározást. A fenti megállapításokból származtatva a *gyermekkaton* alatt a dolgozatomon belül azt az embert értem, akinek az életkora nem haladja meg a 18 évet és fegyveres, vagy nem fegyveres katonai feladatok végrehajtására alkalmazzák fegyveres konfliktusokban.

1.2. TÖRTÉNETI KITEKINTÉS

A gyermekkatonák alkalmazása korántsem újkeletű dolog, amit a modern idők új háborúi vagy az éppen oly aktuális és nehezen érthető irreguláris hadviselés hozott volna el számunkra. A történelemben számos példát találhatunk a jelenségre, egészen az ókortól kezdve.

Már a Bibliában is találkozhatunk olyan szemelvényekkel, ahol megjelennek gyermekek a harcmezőn. Elég csak Dávid, a híres zsidó király legendájára gondolni, ahol a pásztorkodással foglalkozó, ekkor még gyermek Dávid felveszi a harcot az ellenséges filiszteusok harc-edzett katonájával, Góliáttal és legyőzi őt. Ebben a szentírásbeli történetben nem csak a zsidó nép egyik dicsőséges katonai győzelmét lehet látni, hanem a dolgozatom szempontjából sokkal fontosabb elem, a gyermekkaton klasszikus példája mutatkozik meg.

Ugyancsak egy ókori példaként hozható fel az európai civilizáció bölcsőjének számító Hellász híres katonáállama, Spárta. Spárta volt az a hely, ahol mai szóval értelmezve sikeres közoktatási rendszer tudta összefogni a spártai társadalom gyermekeit. Az állam már nagyon korai gyermekkorban, hétéves koruktól fogva a saját nevelésébe vette a gyerekeket, akiknek a legfőbb

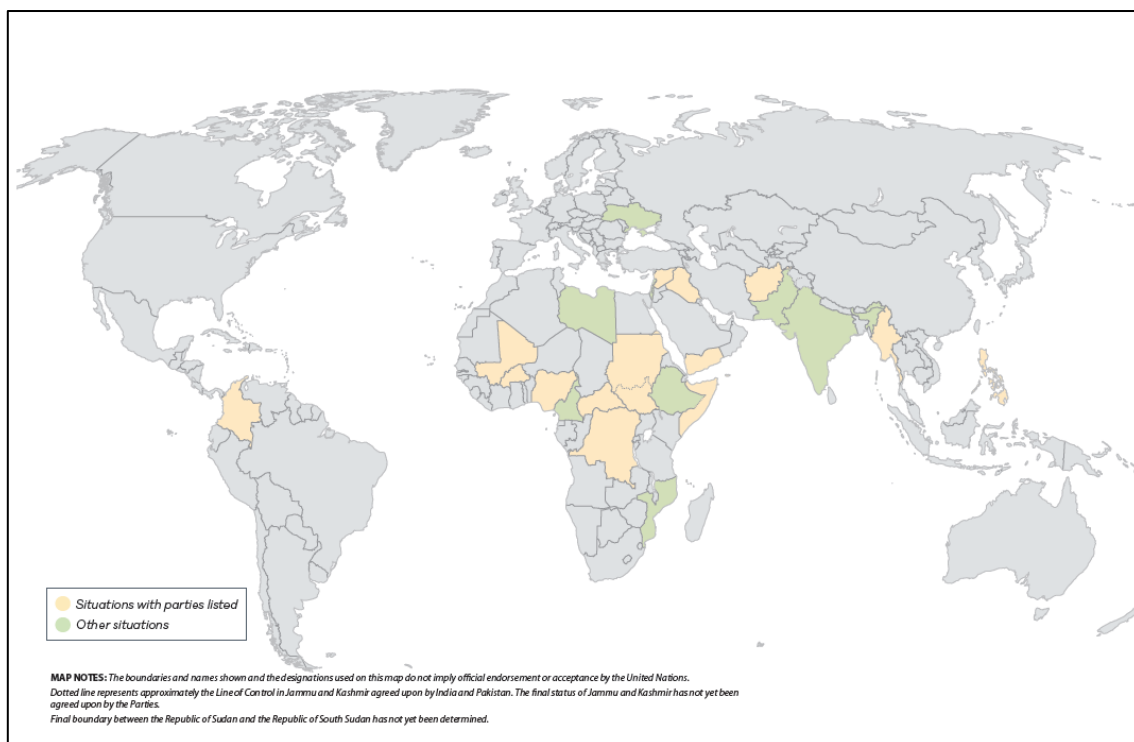
feladatuk, hogy a legjobb kiképzési rendszer keretében kiváló katonákká váljanak. Ebben a kiképzési rendszerben egészen 20 éves korukig maradtak, 20 éves koruk elérésekor váltak a spártai *katonatársadalomban harcérretté* – felnőtté – amikor már a háborúban harcolhatnak. (Casillas, 1997) Így tehát láthatjuk, hogy a spártai gyermekeket (7-20 éves kor között) már katonáknak tekintették, tehát gyermekkatonáknak számítottak a társadalomban, ám ők mégsem láttak el fegyveres katonai feladatokat, harcokat.

A fentebb taglalt spártai modellhez nagyon hasonlít az Oszmán Birodalomban kialakult *devshirme-rendszer*, melynek a célja a meghódított területeken a nem muzulmán vallású népek megtérésük helyetti adóztatása. Az adót pedig nem csak javakban, hanem nagyon gyakran gyermekeken is behajtották. Ezáltal a Török Birodalom hatalmas élőemberanyaghoz jutott, ami táplálta a folyamatos hódító háborúkon alapuló államgépezetet. Az ilyen módon, főleg a Balkánról begyűjtött gyermekekből képezték ki a birodalmi hódítások letéteményesének számító janicsárokat. (Jesús M., 2010.)

Nem mehetek el azon tény mellett sem, hogy a *gyermekkatonaság* jelensége igen „közeli élménye” Európának. A 20. században lezajló két világégés során a totális háború borzalmai a nőket és a gyermekeket sem kerülhették el. Legismertebb világháborús gyermekalakulat a *náci Németország*hoz köthető *Hitlerjugend* volt. (Koch, 2000) Ezen alakulatokban szolgáló fiatalok átlagéletkora a háború alatt 16-17 év volt, de 1945-ben Berlin ostroma során a védők között már 12 éves fiúkat is alkalmaztak.

1.3. TÖBB, MINT REGIONÁLIS KIHÍVÁS, EGY GLOBÁLIS PROBLÉMA

Napjaink fegyveres konfliktusaiban – sajnos – nagyon nagy szerepe van a *gyermekkatona* alkalmazásának is. Földünk jelenleg is fegyveres konfliktusban érintett területeinek szinte egészére jellemző a gyermekekkel szemben elkövetett erőszakos cselekmények, amelyek közül kiemelkedik a gyermekek katonai feladatok végrehajtására irányuló alkalmazása.

1. ábra

A Világ azon országai, ahol gyermekkatonákat alkalmaznak napjainkban is.

Sárga jelölőszín gyermekkatonák bizonyított alkalmazása

Zöld jelölőszín: gyermekkatonák feltételezett alkalmazása (ENSZ BT. 2022. évi jelentése a fegyveres konfliktusban érintett gyermekekről, 2022.)

A gyermekkatonák jelenléte elsősorban az európai szemlélő helyzetében igen távolinak tűnő helyszíneken (1. ábra) volt jellemző, így Afrika, a Közel-Kelet, Dél-Ázsia és Latin-Amerika konfliktusaiban. Úgy tűnhetett, hogy az öreg kontinensen a délszláv háborúk végeztével véglegesen is megszűnt a gyermekek fegyveres alkalmazása. (Rakela, 2008.) Ezzel az idealisztikus elképzeléssel szakított a 2022. február 24-én kitört ukrajnai fegyveres konfliktus.

1.4. A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG SZEREPVÁLLALÁSA

A nemzetközi jogi környezetben a gyermekkatonák alkalmazásáról legátfogóbb módon jelenleg a Nemzetközi Büntetőbíróságot (*International Criminal Court*) 2002-ben létrehozó Római Statútum, továbbá az időben sokkal korábban keletkezett 1949. évi genfi humanitárius jogi egyezmények 1977. évi I. kiegészítő jegyzőkönyve ad jogi kereteket.

1.4.1. A nemzetközi jogi keretek megvizsgálása

a) A Római Statútum rendelkezései:

A Római Statútum háborús bűncselekményekről szóló 8. cikkelyének 2 (b) (xxvi) pontjában így ír a gyermekek katonai szolgálatáról:

„15 éven aluli gyermekeknek a nemzeti fegyveres erők soraiba való behívása vagy besorozása, vagy az ellenségeskedésekben való aktív részvételük igénybevétele.”

(T/10722. számú törvényjavaslat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának és a Statútum 8. cikkére vonatkozó kampalai módosításának kihirdetéséről, 2016.)

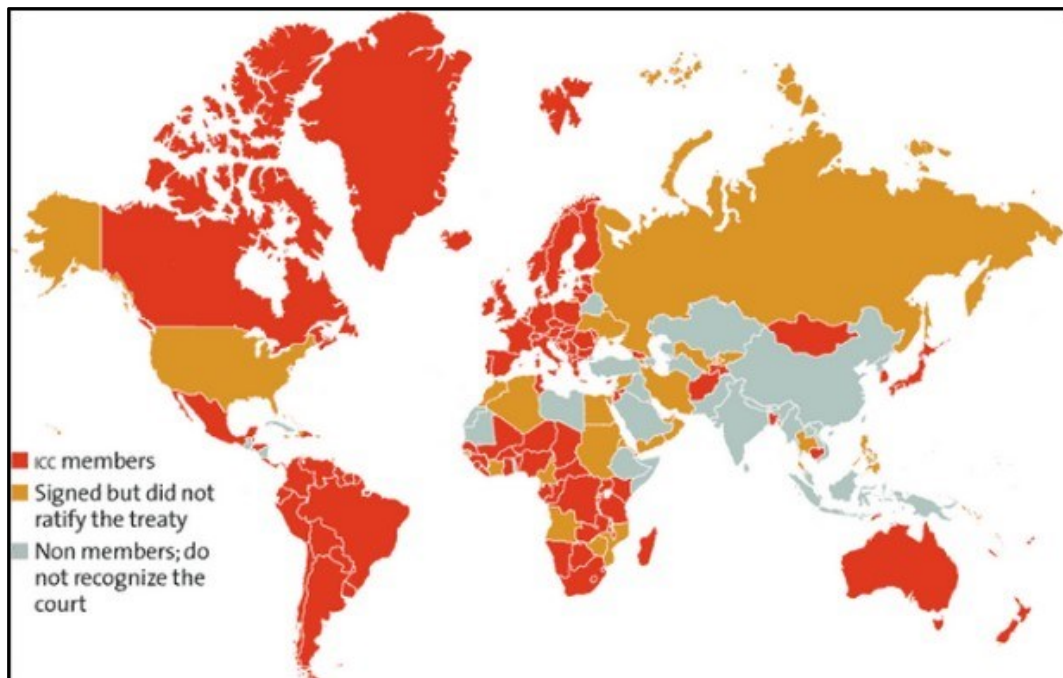
A gyermekeket tehát a fenti dokumentum értelmében tilos és büntetendő bármely *nemzet fegyveres szervezetében* alkalmazni abban az esetben, ha a gyermek még nem töltötte be a 15. életévét. Az is tiltott, hogy *aktív* szerepet töltsön be a fegyveres harcok során. Egy ilyen aktív szerep nem csupán a fegyverviselésben és a fegyverrel történő harcban merül ki, hanem magába foglalhatja a különböző, *fegyvertelen katonai feladatok* ellátását is, mint például a *katonai logisztikai* vagy a *felderítői* funkciókat is. Felmerülhet a kérdés, hogy a fentebb idézett jogforrás a nemzetközi konfliktusokra vonatkozik, és mi történik a nem-nemzetközi fegyveres konfliktusok (*Non-international Armed Conflicts, továbbiakban: NIAC*) során *elkövetett bűncselekményekkel*? Római Statútumban foglaltak ezekre nemzeti szinten a határokon túlra nem mutató konfliktusokra is kiterjednek. Erről a dokumentum 8. cikkelyének 2. bekezdésének (f) pontjában olvashatunk:

(f) A 2. bekezdés (e) pontja [...] Olyan fegyveres konfliktusok esetén alkalmazandó, amelyek egy állam területén folynak, és elhúzódó fegyveres konfliktus áll fenn a kormányzati szervek és szervezett fegyveres csoportok, illetve ilyen csoportok között.

(T/10722. számú törvényjavaslat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának és a Statútum 8. cikkére vonatkozó kampalai módosításának kihirdetéséről, 2016.)

A fenti nemzetközi közjogi keretrendszer letéteményese a *Nemzetközi Büntetőbíróság*, amelyet 2002-ben hoztak létre, a Rómában tartott diplomáciai értekezlet keretein belül. Ennek a

konferenciának az eredményterméke volt a nemzetközi büntetőjog egyik alapidokumentumának számító, a korábban már idézett Római Statútum megszületése.

2. ábra

A Nemzetközi Büntetőbíróság tagjai.

Piros: részes államai; Sárga: Csak aláírói, de nem részesei

(www.icc.cpi.int)

A Római Statútumnak jelenleg a Világon 139 állam aláírója, amelyek közül pedig 123 állam részese is. Ők vállalták, hogy a dokumentumban foglaltakat betartják, ennek megfelelően pedig létrehozták a *Nemzetközi Büntetőbíróságot*. Tekintve, hogy a Föld államainak nagy része aláírója és részese is ennek, így egy generális nemzetközi intézményről beszélhetünk.

A dolgozat írásakor Örményország az Oroszországi Föderáció részéről érkező ellenérzések ellenére már ratifikálta a Római Statútumot (Deutsche Welle, 2023.), habár a bíróság hivatalos honlapján még nem ez nem került feltüntetésre. (Assembly of States Parties to ICC, 2023.)*A Genfi Egyezmények rendelkezései a gyermekkatonaság témájában.*

Az 1949. évi genfi egyezmények 1977. évi I. kiegészítő jegyzőkönyve 77. cikkelyének 2. pontjában a következő olvasható:

„Az összeütköző Felek kötelesek minden lehetséges módon gondoskodni arról, hogy a tizenöt évnél fiatalabb gyermekek ne vegyenek közvetlenül részt az ellenségeskedésekben, különösen pedig arról, hogy ne sorozzák be őket haderőikbe. A tizenöt évet betöltött, de tizennyolc évnél fiatalabb személyek sorozása esetén az összeütköző Feleknek törekedniük kell arra, hogy elsősorban a legidősebbeket sorozzák be.”

(1949. évi Genfi Egyezmény 1977. évi kiegészítése)

Elmondható, hogy az egyezmény jegyzőkönyve előírja, hogy minden lehetőséget meg kell teremteni annak érdekében, hogy a gyermekek védve legyenek a háborús cselekményektől.

b) A két nemzetközi jogi norma összehasonlítása

Mindkét egyezmény, tehát a *Római Statútum* és az egyezmény jegyzőkönyvében külön pontokban említést tesz és rendelkezik a *gyermekkatonaság* jelenségéről. Mindkettő dokumentum fellép ellene és elítéli az alkalmazásukat.

Közös bennük az, hogy lehetőséget biztosít a 15. életévüket betöltött személyek számára arra, hogy önkéntes alapon csatlakozhassanak a fegyveres erőkhöz, és védik a 15. életévüket be nem töltött gyermekeket a háborús események okozta borzalmaktól.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy alapvető különbség a két nemzetközi jogi norma között az, hogy az időben korábban keletkezett *Genfi Egyezményben* foglaltak (1977-ben egészítették ki a gyermekkatonaságra vonatkozó 77. cikkellyel) nem minősíti háborús bűncselekménynek a gyermekek 15. életévük betöltését megelőző alkalmazását, mégis hatalmas előrelépésnek számít a nemzetközi közösséget szabályozó normarendszerek történetében, hiszen ezzel is bővült a gyermekek jogvédelme nemzetközi szinten. Azt azonban mindenképpen ki kell emelni, hogy ennek a humanitárius jogi egyezménynek a feladata a nemzetközi büntetőjog részére irányadó normákat rögzítsen, tehát azt, hogy mi minősül háborús bűncselekménynek.

A fentiek tekintetében így a 2002-ben ratifikált Római Statútum már átfogó nemzetközi jogi szabályrendszert dolgozott ki a gyermekek nemzetközi jogi védelmében, amely már *háborús bűnnek* minősíti a 15. életévüket be nem töltött gyermekek katonai feladatok ellátásában való alkalmazását.

c) *Vélemény az összehasonlított nemzetközi közjogi normákra reflektálván*

A fentebb bővebben tárgyalt nemzetközi jogi szabályozások ismeretében megállapítható, hogy elméleti szinten a gyermekek jogi védelme mára már adott és létezik, ugyanakkor úgy gondolom, hogy ez a gyakorlatban nem működik ilyen egyszerűen.

Sajnos a nemzetközi jognak jelenleg nem kellően erős a kötőereje, amely ilyen szinten tudná biztosítani a gyermekek jogainak védelmét, főleg egy olyan háború sújtotta térségben, ahol alapvető jogállami és közigazgatásszervezési problémák is jelen vannak. Az ilyen államszervezeti szinten is nagyon alulmaradt – *instabil* – államoknál nagyon nehéz, szinte lehetetlen ezeket a jogi normákat érvényesíteni.

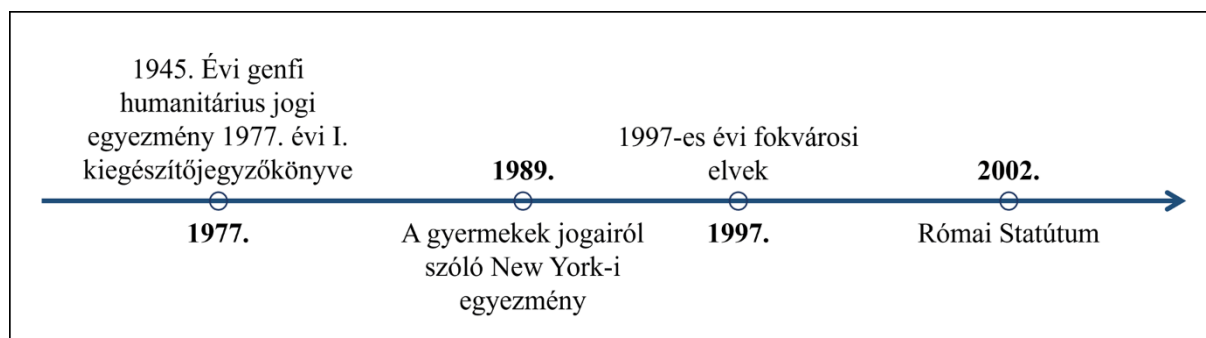
Tovább fokozza a problémákat, hogy pont azokban a háborús övezetekben, ahol maguk az államok sem képesek ellátni teljesen az állami funkcióikat, ott jellemző, hogy a harcoló felek sem a hagyományos, reguláris hadseregekkel vívják a harcokat. A hidegháború lezárását követő időszak egyik nagy hozománya az aszimmetrikus hadviselés előretörése ezeken a területeken, ahol irreguláris fegyveres testületeket vezető hadurak válnak provinciák csendőreivé, akikkel a helyi állami hatóságok sem tudnak foglalkozni, csupán együttélni velük. Így pedig nagyon nehéz előrelépést tenni a nemzetközi jogi normák érvényesítésében is. Ezeket a szabályokat ugyanakkor az államoknak kellene saját területükön szavatolni, ám ez az állam hiányosságai miatt nem következik be. Ezek az irreguláris katonai alakulatok pedig nem a nemzetközi közösség szabályai szerint, hanem a céljaik elérése érdekében cselekszenek.

Mindezekén túl ne feledkezzünk meg arról sem, hogy nem csak a Világ közvélekedés által instabillnak vélt pontjain folynak fegyveres harcok. Jelenleg az Európa keleti felén zajló orosz-ukrán konfliktus mindkét fele egy fejlett, civilizált európai társadalom, ahol nem beszélhetünk az alapvető államiságot érintő hiányosságokról, hiszen több évszázados története van itt az állami jelenlétnek. Ezzel szemben mégis gondot okozhat egy helyben pusztító fegyveres konfliktus, hiszen az e harcok által érintett területeken súlyos módon sérül az állam integritása. Mindezáltal pedig az állam nem tudja ellátni a helyi közigazgatási feladatait, így pedig az állami felügyelet hiánya miatt az addigi megszokott rendszabályok és normák adta keretek, annak letéteményesének hiányában „fellazulnak”, ez pedig nagyon könnyen alapvető emberi jogi sérelmekhez vezethet. Ez nem jelenti azt, hogy a fegyveres konfliktus során elkövetett bűnökért ne felelne valaki. A fegyveres válsághelyzet rendeződése után a nemzetközi közösség igyekszik a felelősöket felkutatni és elégtételt venni. Ilyenre európai példa a közelmúltban – 1993. és

2017. között – működő *Exjugoszlávia Nemzetközi Büntetőtörvényszék (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia)*, amely a *délszláv háborúban* elkövetett nemzetközi humanitáriusjogi sérelmeket volt hivatott orvosolni; de Európán kívüli példaként hozhatjuk a *Ruandai Nemzetközi Büntetőtörvényszéket (International Criminal Tribunal for Rwanda)*, amely 1994. és 2015. közötti fennállása alatt a *ruandai népirtás* borzalmait kívánta kivizsgálni.

1.5. A gyermekkatonaság aktualitása ma

Fentebb a különböző történeti korokba való kitekintésekkel próbáltam ismertetni azt, hogy a gyermekkatonák kérdésköre valóban nem új a Nap alatt. Habár valóban nem újkeletű problémáról van szó, mégis a 20. század végén kezdtek el foglalkozni vele bővebben, amelyet az előző alfejezetben összehasonlított két jogi norma is kiválóan mutat. Az 1980-as éveket meghatározó iraki-iráni háború kijózanító hatással volt a nemzetközi közösségre a témát illetően. (Molnár & Tóth, 2016, old.: 40-57) A háború során elszenvedett szörnyűségek kiábrándították a Világ államait és ez előmozdította a gyermekek jogait figyelembe vevő szabályozások megszületését is. Ennek egyik ékes példája az 1989-ben született *gyermekjogi egyezmény*, amely szerződés a releváns nemzetközi jogi normák közül nagyon progresszív és előremutató szabályozást fogalmaz meg. Egy nagyon rövid bemutatását szeretném tenni az *1997-es fokvárosi elveknek*, amely genfi humanitárius nemzetközi jogi egyezmény 1977. évi jegyzőkönyveinek születésére 20 évvel került kiadásra.

3. ábra

*A dolgozatban vizsgált releváns nemzetközi normák idővonalra helyezve
(Saját szerkesztés)*

A dolgozatomban vizsgált és a gyermekkatonaság jelenségének szempontjából releváns nemzetközi jogi normák fejlődéséről elmondható, hogy a 20. század utolsó negyedében történik

meg. Viszonylag gyors léptékkal. (1977-től 1998-ig, a Római Statútum előterjesztéséig mindössze 21 év telik el.) Ezt szemlélteti a 3. ábra.

a) Az 1989-es A gyermekek jogairól szóló New York-i egyezmény

Alig egy évvel az *iraki-iráni háború* (1980-88) lezárta után a nemzetközi közösség New York-ban egy nemzetközi értekezlet keretein belül tárgyalta a gyermekek jogainak nemzetközi szintű védelmének kiterjesztéséről. Ezen emberi jogokkal foglalkozó charta rendhagyó módon a többihez képest már magába foglalt különböző gyermekek védelmét célzó humanitárius normákat is. (Szemben azzal a tendenciával, amelyet az ezt megelőző emberi jogi egyezmények mutattak, melyek sokkal inkább megengedővé tették a gyermekekre vonatkozó korlátozó szabályokat *szükségállapot* idején.) Az egyezmény célját mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy már a preambulumba foglaltak szerint is a gyermekeknek az állam által biztosított békében és nyugalomban kell megérniük a felnőttkort, mentesítve őket bármilyen esetleges atrocitásoktól, legyen az fegyveres vagy fegyvertelen fenyegetettség. (Csapó, 2009., old.: 81-89.)

Fontos megjegyezni, hogy a dokumentum minden egyes pontjában a 18 év alatti gyermekeket védi, kivételt képez ez alól a gyermekkatonákról szóló részlet, ahol ugyancsak 15 életév jelenti a korhatárt, amely harmóniát mutat a fentebb megismert genfi egyezmény jegyzőkönyvével.

b) Az 1997-es fokvárosi elvek

Ennek legékeesebb példája a Fokvárosi elvek lefektetése, amelynek elkészítésében számos állam nemzetközi jogi szakembere fáradozott. A fokvárosi elvek célja volt, hogy általános nemzetközi sztenderdek állítása révén megakadályozza a gyermekek katonává toborzását és a még gyermekként szolgálok társadalomba való reintegrációját elősegítse. (Cape Town Principles, 1997.)

c) Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2022. évi jelentése a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekekről

A tavalyi évben az ENSZ Biztonsági Tanácsa (továbbiakban: ENSZ BT) által kiadott, a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekekről szóló jelentés a dolgozat írásának ideje alatt a legfrissebb nemzetközi jogi szintű dokumentum gyermekjogi vonatkozásokban. A dokumentum hivatalos adatokat tartalmaz a 2021. évi jelentés és a 2022. évi jelentés között regisztrált gyermekek ellen elkövetett jogsértésekről.

A jelentés kihívásként fogalmazza meg a gyermekek ellen elkövetett sérelmeket. Ezen küzdelmek nehézségét tekintve kiemeli a jelentés, hogy nagyon változékony és egyenlőtlen módon érintik a gyermekeket a fegyveres konfliktusok. Kiemelte, hogy a konfliktusok során felhasznált, ám fel nem robbant robbanószerkezetek maradványai fokozott veszélyt jelentenek.

A jelentés azt is megállapítja, hogy a *koronavírus pandémia* hosszútávú hatásaként a Fenntartható Fejlődési Célok is sérülnek, ezáltal a gyermekek megújult veszélyekkel néznek szembe. A jelentésben elsősorban itt a biztonság gazdasági dimenziójában bekövetkező változásokról olvashatunk, ugyanakkor úgy gondolom, hogy ez ennél sokkal összetettebb dolog. Úgy vélem, hogy ezek a gazdasági kérdések tovagyűrűzhetnek, társadalmi problémákká válhatnak. Azokon a területeken, ahol jelenleg is folynak fegyveres konfliktusok, ott a fegyveres testületek szerintem ezeket az újonnan visszatérő problémákat ki fogják használni, ami további jogsértésekhez vezethet.

A jelentés a súlyos jogsértésekről külön pontban ír, ahol az alábbi országokat és térségeket sorakoztatja fel. A közel-keleti térségből *Izrael és a Palesztin Állam; Szíria; Irak; Jemen; és Libanon* van a listán. Ázsiából *Afganisztán* és *Mianmar* szerepel. Ezt követi egy sor afrikai ország: *Közép-Afrikai Köztársaság; Kongói Demokratikus Köztársaság; Líbia, Mali, Szomália, Dél-Szudán és Szudán*; Dél-Amerikából pedig egyetlen országgal foglalkozik a jelentés, *Kolumbia*val. (ENSZ BT. 2022. évi jelentése a fegyveres konfliktusban érintett gyermekekről, 2022.)

1.6. A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága és a gyermekkatonaság

A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságát annak alapítószerződése, tehát az 1998-ban elfogadott és 2002-ben hatályba lépő *Római Statútum* határozza meg. A szerződést a dolgozat megírásának időpontjában (2023) pontosan *124 állam ratifikálta* (amennyiben figyelembe vesszük a fentebb már említett örmény csatlakozást), ezért Földünk egyik legszélesebb körben elismert bírói intézménye. (www.icc-cpi.int)

A szerződésben létrehozott nemzetközi intézmény, a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának szempontjából fontosnak tartom, hogy említést tegyek arról, hogy annak ellenére, hogy egy világszinten széleskörben elismert nemzetközi intézmény, vannak olyan országok, amelyek nem egyértelmű részesei a kezdeményezésnek. Habár valóban a Föld legtöbb országa

aláírta a dokumentumot Rómában, nem minden ország vált részesévé a Római Statútum rendelkezéseinek, amely részesség a szerződés ratifikációjából származik. Ezáltal ezek az országok, amelyek nem ratifikálták (például az *Amerikai Egyesült Államok* vagy az *Oroszországi Föderáció*), nem váltak részesévé a dokumentum által létrehozott nemzetközi jogi keretrendszernek. A Föld országainak a szerződéshez való kapcsolatát egy előbbi ábrán ismertettem. (1. ábra)

d) Mely országokban van joghatósága a Nemzetközi Büntetőbíróságnak?

A Nemzetközi Büntetőbíróság alapító szerződéséből kiderül, hogy a bírói testületnek nem csak *területi*, hanem *személyi* joghatósága is van, és lehet. Erről a Római Statútum a *12. cikkelyében* határozza meg a következőket:

1) Részes államokbeli joghatóság

A már fentebb említett 12. cikkely 1. pontja szerint a Nemzetközi Büntetőbíróságnak joghatósága van mindazon államokban, amelyek részesei a szerződésnek. Ennek a követelménye, hogy aláírója és ratifikálója is az állam a Római Statútumnak.

2) Állampolgárságból származó joghatóság

A 12. cikkely 2. pontja kimondja azt, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróságnak két esetben is joghatósága van egy szerződéstől függetlenül, harmadik állam területén, ha az állam nem részese a szerződésnek. Ezt a tárgyi joghatóság alapvetően nem a harmadik államnak a szerződéshez való viszonyából, hanem ennek az államnak egy másik részes állammal szemben elkövetett jogsértéséből származik, és az alanya egy állampolgár. Lényeges, hogy az államok közül egy vagy több részese legyen a Római Statútumnak, vagy önkéntesen elfogadja annak joghatóságát.

Az első esetet a *12. cikkely 2. (a) pontja* részletezi, amely szerint akkor rendelkezik a bíróság joghatósággal, ha a bűncselekmény elkövetése az adott *területén történik*; vagy az *állam lajstromozott hajóján történik*; vagy az *állam által számba vett repülőgépen történik*.

A másodikesetről a *12. cikkely 2. (b) pontja* rendelkezik. A pont értelmében az ICC joghatóságról abban az esetben beszélhetünk, ha a *bűncselekményt egy részes állam (vagy a bíróság joghatóságát önkéntesen elfogadó állam) állampolgára követte el*. Ebben az esetben az állam, amelyhez köthető az állampolgárság, a bíróság joghatóságává válik a bírósági per ideje és tárgya alatt.

3) Önkéntes joghatóság

Az ICC önkéntes joghatóságára már a korábbi pontban utaltam. Erre a lehetőségre *12. cikkely 3. pontja* vonatkozik, melynek értelmében *bármely nem részes állam* kérheti a Nemzetközi Büntetőbíróságtól, hogy saját állama területét joghatóságba fogadja a vonatkozó jogsértéssel kapcsolatos perek kérdéseiben. A fogadó államnak vállalnia kell azt a kötelezettséget a Nemzetközi Büntetőbíróság felé, hogy együttműködik vele, működését nem hátráltatja, és elősegíti a bűncselekmények kivizsgálását.

Jelenleg a legközelibb példa erre a szomszédságunkban dúló orosz-ukrán események révén Ukrajna, amely nem részes állama az intézménynek, ugyanakkor az ország élt az ICC biztosította önkéntes joghatóság lehetőségével. Így jelenleg az Ukrajna területén történő fegyveres konfliktus tárgya az ICC joghatóságába tartozik.

a) Milyen bűncselekményekben van joghatósága a Nemzetközi Büntetőbíróságnak?

A Római Statútum a Nemzetközi Büntetőbíróság tárgyi joghatóságát, tehát bűncselekményekkel kapcsolatos joghatóságát 5. cikkelyében határozza meg taxatív formában. A cikkely a következő bűncselekményeket állítja a bíróság vizsgálódásának tárgyává:

- 1) A népirtás: *a 6. cikkely tartalmazza részletesen.*
- 2) Emberiesség elleni bűnök: *a 7. cikkely tartalmazza részletesen.*
- 3) Háborús bűnök elkövetése: *a 8. cikkely tartalmazza részletesen.*
- 4) Agresszió elkövetése: *a 9. cikkely tartalmazza részletesen.*

A felsorolt bűncselekményeket az 5. cikkely nem részletezi, csupán megnevezi őket, a részletes meghatározása az egyes tárgyi joghatóságoknak a következő cikkelyekben olvasható.

b) Milyen bűncselekménynek számít a gyermekkatonák alkalmazása?

A Római Statútum szövege alapján a *gyermekkatona*ság intézményének fenntartása *háborús bűnnek* számít, amelyet a szerződés 8. cikkelyének 2 (b) (xxvi) pontjában részletez.

A korábbi fejezetekben már bővebben részleteztem a Római Statútum és a gyermekkatonaság intézményének egymáshoz való viszonyát, ahol kiderült, hogy a nemzetközi jogi norma szerint *a 15 évet be nem töltött gyermekek katonai alkalmazása* számít „csak” bűncselekménynek. Ebből következik tehát, hogy a normarendszer lehetőséget ad a 15. életévet betöltöttek számára önkéntes alapon csatlakozni az állami fegyveres testületekhez. (Római Statútum, 2002.) Hozzá

kell tenni, hogy nem csak az önkéntes alapú csatlakozást, hanem a 16-18 éves fiatalok besorozását is lehetővé teszi!

2. AZ ONGWEN-ÜGY, GYERMEKKATONÁBÓL VÉRESKEZŐ HADÚR

Szegény családból származik, akinek szülei még gyermekkorában elhunytak. Mélysze­génységből kitörve gyermekként bekerül a hadsereg kötelékébe, ahol talpraesettségének és rá­termettségének köszönhetően gyorsan lépked fel a katonai szervezet ranglétráin. Nagyon fiatalon, már 18 éves korában őrnagyként parancsnokolja a hadsereg négy dandárjának egyikét.

– Első olvasatra talán egy kalandregény főhősének kiemelkedően sikeres katonai karrierútját és élettörténetét fogja az olvasó a kezében. Szimpatikusnak, sőt inspirálónak hat egy-egy sikertörténet megismerése, egészen addig, míg a felszín felhántása révén nem rajzolódnak ki a részletek. Ennek a történetnek a „főszereplője”

Dominic Ongwen.

Gyermekkatona, áldozat, hadúr.

2.1. AZ „ÚR ELLENÁLLÁSI HADSEREGE” ÉS JOSEPH KONY FELLÉPÉSE

Az *Úr Ellenállási Hadserege* (továbbiakban: LRA) mint név tulajdonképpen egybeforr a közép-afrikai konfliktuszónákban alkalmazott és fenntartott gyermekkatonaság intézményé­vel. (Reeker, 2001.)

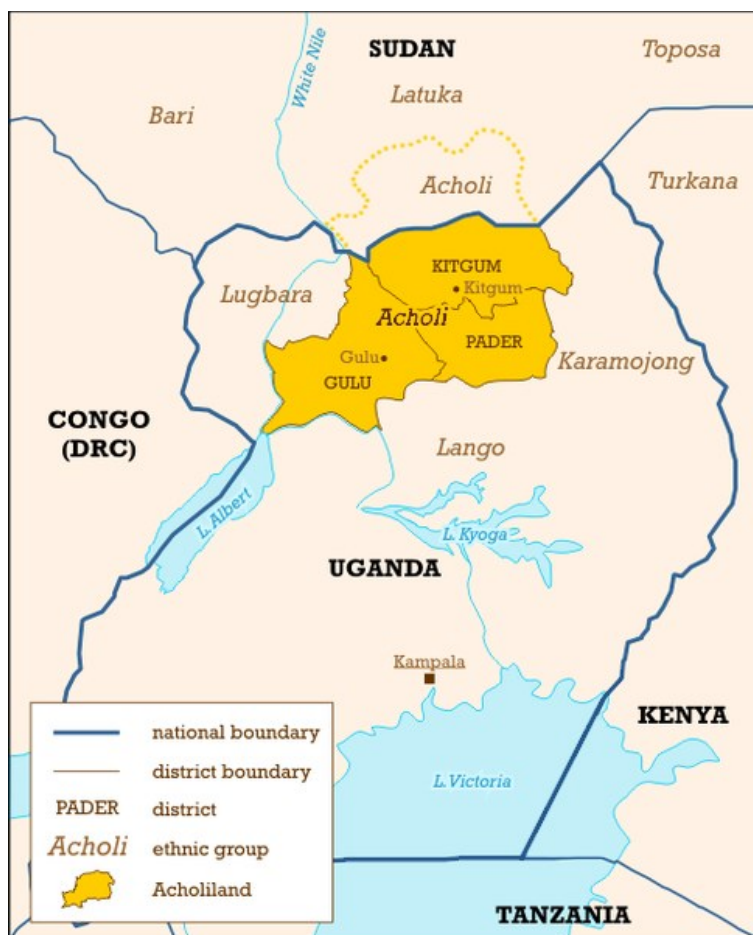
2.1.1. MEGALAKULÁSA

Az *LRA* megalakulásának gyökerei egészen a 19. századig – „Hajsza Afrikáért” –, az ugandai brit gyarmati függelen kialakulásáig nyúl vissza. A britek „civilizációs” kísérleteinek hatalmas nehézséget okozott a térség északi részén élő helyi, bennszülött *acsoli* lakosság heves és erőszakos ellenállása; a déli területen élő békésebb, együttműködésre hajlandóbb népekkel szemben. Az *LRA* kialakulásában nagy szerepe volt a fentebb említett gyarmati múltnak, és az ország gyarmati státusából való sikertelenül végbemenő demokratikus átalakulásnak.

a) Történelmi előzmények

Az *Ugandai Brit Protektorátus* 1894-től 1962-ig tartó fennállásának (Griffiths, 2001.) ideje alatt a gyarmatosítás menete során elkövetett kölcsönös atrocitások és sérelmek hatására a bri­tek az ugandai régió északi, *acsoliak* által lakott vidékét nem fejlesztették, helyette az ott élők­nek kemény fizikai munkák vagy katonai szolgálat közül kellett választaniuk. Mindeközben a déli területeken a brit tőke kiváló táptalajra talált, ahol korszerű infrastruktúrát és létesítménye­ket hoztak létre, továbbá a gyarmati közigazgatásban is a délieket alkalmazták többségében.

Mindezen a gyarmati időszakban elszenvedett egyenlőtlen bánásmód tovább mélyítette a korábban szerzett sebeket és ellenérzéseket, amelyet az acsoliak nem csak a britek, hanem annál inkább is a britek által előnyben részesített déliekkel szemben éreztek.

4. ábra

Uganda térképe, kiemelésben Acsoliföld (Landis, Palmer, & Spencer, 2014)

Az afrikai dekolonizációs folyamatokat követően függetlenné váló Uganda elveszíti a britek gyámságát, a Kampalában – Uganda déli részén – megalakuló független kormányzat mégis folytatja a gyarmati időszakban kialakult dichotómiát, és az északi kisebbségnek nem adatnak meg ugyanazon lehetőségek, mint a délieknek. Mindez kiváló táptalajt jelent a kibékíthetetlen ellentét kialakulásának, és kiélezi az északiak déliekkel szembeni ellenérzését. (Samuel, 2004.)

b) *Joseph Kony és Alice Auma*

Joseph Kony születésének körülményeiről nem áll rendelkezésre konkrét, hivatalos információ, feltehetőleg köszönhetően annak, hogy a térség afrikai államaiban nem épülhetett ki átfogó állami intézményrendszer, amely kellőképpen kezelni tudta volna az európai szemmel egyértelműnek és természetesnek tekintett anyakönyvvezetés feladatát. Feltehetőleg az 1960-as évek elején születhetett Odek falujában (Craine, 2023) egy egyszerű, szerény, keresztyén családba. Már gyerekként a helyi templomban szolgált oltári ministráns fiúként, itt ismerkedett meg tüzesebben a Bibliával és a keresztyén tanításokkal, amelyek később meghatározó tényezőként köszönnek vissza az élete során, továbbá ideológiai alapot biztosítanak számára az LRA megalapítása során. Az LRA működésének legitimitását biztosító küldetéstudatot is a *keresztyén-értékek* alapján fogalmazta meg, amellyel kiválóan tudta maga mellé állítani a mélyszegénységben és kilátástalan életkörülmények között élő acsoliakat.

A gyermekkori templomi szolgálatai során ismerkedett meg szellemi vezetőjének egyik távoli rokonával, *Alice Lakwena* (v.ö.: Alice Auma) személyével. Ő volt az a nő Afrika szívében, aki kétszeresen elvált halkereskedőnőből vált sikeres felkelővezérré. Megszervezte az 1980-as évek elején a *Szentlélek Mozgalmat*, amely nagy hatással volt az ifjú Konyra és a későbbi elképzeléseire. A mozgalom célja volt, hogy Yoweri Museveni kormányzatát megdöntse, és mindezt úgy, hogy saját magát a Szentlélek prófétanőjeként, hírvivőjeként aposztrofálta. Önmagát gyakran Alice Lakwena néven illette, amelyben a „Lakwena” név is erre a hírvivő szóra utal. (Behrend, *Alice Lakwena and the Holy Spirits: war in northern Uganda, 1985–97.*, 2000.) (Lakwena néven ismertette magát a Szentlélek Alice jövődöléseiben) Érdekessége a HSM mozgalomnak, hogy az Auma által „Lakwenától” érkező igékben keveredtek a keresztyén értékek és bennszülött törzsi szokások, ezáltal a helyi acsoliaknak nagyon egyszerű, közeli és befogadható volt mindaz az üzenet, amelyet prófétanőjük közölt velük. Követői bíztak Aumában és az ő isteni, felsőbbrendű felhatalmazásában, amely képes arra, hogy megóvja őket a harcok során az esetleges sérülésektől. (Behrend, 1997.)

A korábbi alfejezetben (2.1.1. a) Történelmi előzmények) már tárgyalt mérhetetlenül kiszolgáltatott és nyomorúságokkal teli szocioökonómiai helyzetben lép a színre Joseph Kony, aki – Alice Aumához hasonlóan – szinte egy prófétaként aposztrofálva magát foglal állást az acsoliak védelmében. Szent küldetésének tekinti a népének felszabadítását és egy – a Tíz Parancsolat alapján működő – teokratikus kormányzat létrehozását célozza meg, amelyre az elnyomás alatt

álló kisebbség nagyon fogékony volt. (Farrar, 2006.) Tulajdonképpen Kony ezzel tökéletesíti az Auma-féle vallási ideológiával fűtött mozgalmat, megszületik az Úr Ellenállási Hadserege.

c) Az Úr Ellenállási Hadserege

A Kony által lefektetett elvek, ideológiai háttér hamar magas követőszámot eredményezett számára. A kezdetek során a „Lelkek”, melyek álmában üzentek neki, még békés nyilatkozatokat tettek. Biztosította a követőket az eljövendő jólétről és a szabadságról. Az üzenetek és isteni kinyilatkoztatások azonban egyre békétlenebbé, majd véresebbé váltak. Az agymosások után rendszerszintűvé vált a követők megfélemlítése. Az „álmok” során kapott üzenetekre hivatkozva az LRA-nak falvakat kellett megtámadnia, embereket kellett meggyilkolniuk, megalázníuk, megerőszakolniuk, megcsónkítaniuk; a megfélemlítés már nem csak a szervezeten belülre, hanem azon kívülre, egyenesen a társadalomra hatott. A támadások során fiatal gyermekeket raboltak el, akik egy részéből a szervezetet kiszolgáló rabszolgákat, míg másik részéből könyörtelen gyermekkatonákat neveltek. Az akaratukkal szembemenő vagy elszökni akaró gyermekeket saját társaikkal köveztették halálra.

d) Nemzetközi Büntetőbíróság fellépése Kony ellen

Joseph Kony ellen elfogatóparancsot adott ki 2005-ben a Nemzetközi Büntetőbíróság harminchárom vádpontban, mely vádpontok között különböző *emberiesség elleni bűnök; háborús bűncselekmények* szerepelnek. Az LRA-ban folytatott tevékenysége alatt több, mint 24 000 gyermeket rabolt vagy raboltatott el rabszolgaként, vagy gyermekkatonaként való alkalmazásuk céljából. Továbbá több, mint 10 000 civil meggyilkolásában, megcsónkításában és kínzásában vélte bűnösnek Konyt az ICC. (Nemzetközi Büntetőbíróság Elfogató parancsa Joseph Kony ellen 2005 július 8-án, 2005.)

Az elfogatóparancs mellett az ICC 2013-ban és 2021-ben is fejenként mintegy 5 millió dolláros nyomravezetői díjat is kitűzött Joseph Kony és a négy alvezérének kézre kerítésének támogatására. (Amerikai Egyesült Államok Nagykövetsége a Közép Afrikai Köztársaságban, 2021.)

2.2. A „FEHÉR HANGYA” FELEMELKEDÉSE AZ LRA-BAN

Dominic Ongwen, vagy ahogyan az LRA szervezetén belül, később a nemzetközi porondon is ismertté vált, „Fehér Hangya” élete valójában elképesztően összetett, komplex és tragikus. (Az „Ongwen” név azt jelenti, hogy „aki a fehér hangya idején született”.) Az etnikai konfliktusok-

kal és megélhetési gondokkal küzdő észak-ugandai *Kitgum* tartományban születő Ongwen nagyon fiatal volt, körülbelül 14 éves lehetett, amikor az élete 180 fokok fordulatot vett. (Dominic Ongwen - from child abductee to LRA rebel commander, 2021) (

A kormányzati erők és az LRA éppen ebben a térségben harcolt egymással, ahol Ongwen is élt a szüleivel gyerekként. Ahogyan a háború dúlta vidéken élő, vele hasonló korú sorstársainak is, így az ő életének is meghatározó eleme volt a félelem, az erőszak és a kilátástalanság. Ekkor történt, hogy a fentebb bővebben tárgyalt Joseph Kony és a vezetése alatt álló alakulata elfogta az éppen iskolába induló, még gyermek Ongwent és elrabolta, a szüleit pedig kegyetlenül kivégezte. (Craine, 2023) Ez egy bevett gyakorlata volt az LRA-nak, hogy a környező falvakból összegyűjtsék a fiatalokat, gyermekeket, akikből brutális eszközökkel, *indoktrináció* útján kegyetlen és hidegvérű gyilkológépeket neveljenek.

2.2.1. NEVELÉS ÉS INDOKTRINÁCIÓ AZ LRA-BAN

Amint a gyermekek az LRA kezei közé kerülnek, különböző szempontok alapján válogatják őket. Elsősorban nemek szerint, majd fizikai sajátosságaik alapján. A leánygyermekből „hivatásos” katonafeleségeket nevelnek, vagy prostitúcióra kényszerítenek; szerencsésebb esetben pedig *harciszolgáló* tevékenységeket kell végezniük. A fiúgyermekek köréből kerültek ki a gyermekkatonák, akiknek különféle brutális és kegyetlen tevékenységekben kellett részt vállalniuk.

Fizikai kiképzések mellett eszmei nevelésben is részt kellett venniük a gyermekeknek, ahol tulajdonképpen a felkelőcsoporthoz ideológiáját is magukévá kellett tenniük. Könnyörtelen gyilkosokká nevelik őket, akik kiszolgálták Kony akaratát, amely magába foglalta a lakosság elleni kegyetlenkedések, emberrablások, tömegmészárlások elkövetését.

Az ilyen, fentebb tárgyalt „gyermekrabló” hadjáratok során előszeretettel állították be az Úr Ellenállási Hadsereg tisztjei magukat mint a gyermekek „megmentőit”, akik tulajdonképpen kiemelik őket a kormányzat által elnyomott környezetből, hogy ők egy élhető és emberséges alternatívát kínálnak a szegény gyermekeknek, amely elmondásuk alapján valójában az állam feladata lenne és mégsem képes rá. Ez biztosítja az ideológiai alapot az LRA-nak, amellyel meg tudják győzni a tömegeket. Bevett gyakorlat, hogy a gyermekeket lélektanilag zsarolják, és eléri náluk, hogy önmagukban keressenek hibát, elrablóikra pedig hősként, megmentőként tekintsenek.

Az indoktrináció ékes példáját fedezhetjük fel a „katonafeleségek” elmondásai alapján. Nincs pontos adat, de a becslések szerint Joseph Konyinak körülbelül 50-100 felesége lehetett. A feleségek általában önkéntesen, „*tiszta szerelemből*” házasodtak meg elrablóvezérükkel. Az egyik felesége, Amony a következőket mondta Konyról:

„He taught me how to be clean as a woman. He does not want filth. He told me he wanted me for a wife because of my neatness.”

(eredeti szöveg)

„Megtanított, hogyan legyek tiszta, mint nő. Nem akar erkölcstelenséget. Azt mondta, hogy a lelki tisztaságom miatt akar a feleségének.”

(saját fordítás)

A fenti feleség idézetéből feltételezhető, hogy már gyermekként erkölcsi és lelki zsarolásnak vannak kitéve az elrabolt gyermekek. Mindezt eléri azzal, hogy az eleve lelkileg sérült gyermekeket meggyőzi arról, hogy áldozatként hálásnak kell lenniük és mindent megtenniük, hogy az elrablóikat kiszolgálják. (Otto, 2019)

Ebben a brutális nevelésben volt része Dominic Ongwennek is, aki nagyon fiatalon elsajátította és magáévá tette mindazt az embertelen világot, ami a saját családja tragédiáját okozta.

2.2.2. FELEMELKEDÉS ÉS BUKÁS

Az ifjú Dominic, köszönhetően az LRA-val szemben tanúsított hűségének és a saját személyes intelligenciájának, nagyon gyorsan lépkedett föl a szervezet ranglétráján. Az LRA-ban eltöltött évek alatt hamar vált a felkelősereg négy dandárjából az egyik parancsnoka.

Elrablását követően próbálkozott szökéssel, de nem sikerült neki. Lebukott és elkapták. Hágában a háborús bűnöket tárgyaló Nemzetközi Büntetőbíróság előtt úgy nyilatkozott erről az esetről, hogy egyik elrabolt társának élve megnyúzása kötelezték, mintegy elrettentésként címezve neki és társainak. Ongwen ettől kezdve nem próbálkozott a szökéssel, hanem megpróbált minél többet kihozni saját tragikus sorsából, alkalmazkodva az embertelen körülményekhez. (Dominic Ongwen - from child abductee to LRA rebel commander, 2021)

A bő 25 év alatt, amelyet az LRA kötelékében eltöltött, számtalan kegyetlen parancsot hajtott végre, illetve adott ki. Híre önmagát is megelőzte a szervezeten belül. Rettegő gyermekből vált

rettegett hadúrrá az LRA kötelékében. Vezetésével rengeteg falvat, települést dúltak föl, rabolták ki és ejtették foglyul a lakosság tagjait, különös tekintettel a gyermekeket. Ugandában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Szudánban és Dél-Szudánban számtalan alkalommal követett el hidegvérű vérengzéseket és más lakosság elleni erőszakot. A „civil” célpontokon túl rengeteg rajtaütést vezetett az ugandai kormányzati erőkkal szemben. Ahogyan fentebb említettem, az ő munkássága nem maradt meg az ugandai Acsoliföld területén, erőszakos tettei túlmutattak Uganda határán és a környező országok integritását és biztonságát is veszélyeztette. Mindez az LRA-t regionális fenyegetéssé, az elvándorlások okán pedig transzregionális, globális problémává tette.

Dominic Ongwen története egy váratlan fordulathoz ért, amikor 2015 januárjában megadta magát a Közép-Afrikai Köztársaság területén működő Seleka-csoport egyik felkelőalakulatának. A sors furcsa fintora, hogy az egykori fogvatartott gyermekből fogvatartott hadúr vált. Fogsága alatt felvette a kapcsolatot az ugandai hatóságokkal és vállalta, hogy szeretne szembenézni a saját maga által elkövetett bűnökkel, és elszámolni azokkal az igazságszolgáltatás előtt. Ongwen így kerülhetett Hágába a Nemzetközi Büntetőbíróság elé.

3. A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG PERE ONGWENNEL SZEMBEN

3.1. A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG ÉS A GYERMEKKATONASÁG: THOMAS LUBANGA

A dolgozatom témája szempontjából fontosnak tartom, hogy tisztában legyünk más hasonló jellegű nemzetközi büntetőjogi eljárással is. Ezért választottam Thomas Lubanga ügyét, amely ügyben szintén az ICC hozott döntést.

Az ICC történetének első elítéltje, a hírhedt Thomas Lubanga szintén egy afrikai hadúr volt, aki a Kongói Demokratikus Köztársaság területén vezetett egy lázadó csoportot. Ugyancsak ő volt az, akit elsőként fogtak el az ICC által kiadott nemzetközi elfogatóparancs alapján 2006-ban. Lubangát az ICC 2012-ben ítéli el, miután a bíróság bűnösnek találta számos emberiség elleni bűncselekményben. A vádpontok közül kiemelték a 15 évnél fiatalabb *gyermek-katonák* alkalmazását, illetve az ebből a gyakorlatból eredő, az érintett gyermekekben kialakult lelki sérüléseket. A Kongóban egykor tevékenykedő hadúr 14 év letöltendő börtönbüntetést kapott. (Lubanga case, 2006.)

3.2. A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG JOGHATÓSÁGA A PERBEN

A korábbi fejezetekben szót ejtettem arról, hogy miképpen is válik egy ország területe a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága alá tartozóvá. (1.5. 1) *Részes államokbeli joghatóság*) Uganda esetében az első és legáltalánosabb joghatósági esetről beszélhetünk, amely a területi állam részességéből származik. Uganda már a Római Statútum keletkezésével egyidőben, 1999-ben aláírja a Nemzetközi Büntetőbíróság létrehozását lehetővé tevő dokumentumot, majd 2002. június 14-én megtörténik a szerződés ratifikációja és belső jogforrásokba való beültetése. (Assembly of States Parties to the Rome Statute, 2003.)

Uganda csatlakozása a Római Statútumhoz nyilvánvalóvá teszi az ország teljes elkötelezettségét az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények, a népirtás és a háborús bűnök elleni harc iránt globális szinten.

Az Úr Felszabadító Hadseregének ügyében a nemzetközi büntetőbíráskodás szempontjából a 2003. év fordulópontnak számít. Ebben az évben az ugandai kormány, egészen pontosan *Yoweri Museveni* ugandai elnök a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalja az országán belül uralkodó történéseket, és kéri a nemzetközi közösség segítségét annak megoldásában. Ennek az első eredményesebb és előre mutatóbb gyakorlati lépése 2005-ben történik meg, amikor a Nem-

zetközi Büntetőbíróság akkori főügyésze, Luis Moreno Ocampo elrendeli az ICC elfogatóparancsát az LRA 5 vezetőjével szemben. (Situation in Uganda, 2003.) Ebben az öt vezetőben benne volt az LRA legfelsőbb vezetője, az ekkor feltételezhetően Dél-Szudánban rejtőzködő Joseph Kony, és Dominic Ongwen is. A másik három ugandai hadúr pedig Vincent Otti, Okot Odhiambo és Raska Luwyia, akik Ongwennel hasonlóan az LRA négy dandárjának egy-egy parancsnokai voltak. (Moy, 2006.)

3.3. A PER NEHÉZSÉGEI

A Nemzetközi Büntetőbíróságon belül hamar nyilvánvalóvá vált, hogy az egyes LRA-vezetőket nem lehet együttesen kezelni, hanem külön elkövetőkként kell vizsgálni az eseteiket. 2015-ben az előzetes bírósági tárgyaláson, tekintettel arra, hogy az öt LRA-vezérből csak Ongwen került az ICC kezére, a négy társa nem került Hágában a bíróság elé, szükségessé vált, hogy Ongwen ügyét külön kezeljék, külön tárgyalják. A többi hadúr hiányában ugyanis késleltetve lett volna a bírósági ítélet meghozatala. Ennek megfelelően létrejött egy kizárólagosan Dominic Ongwen ügyére vonatkozó bírósági eljárás, amelyben önállóan, egyénileg hoztak ítéletet Ongwennel szemben, szem előtt tartva azt, hogy így jelentősen felgyorsult az ügy felgöngyölítése. (Situation in Uganda, 2003.)

3.4. BÍRÓSÁGI MEGHALLGATÁSOK ÉS A PER

Az első tárgyalások 2016. december 6-7. között kezdődtek meg Dominic Ongwen ügyében Hágában, ahol Ongwen tudomásul vette a bűncselekmények természetét és súlyosságát. A tárgyalások több éven keresztül húzódtak, melyek során az áldozatok jogi képviselői és a vádlott védő jogászai is több körben bemutatták saját bizonyítékaikat.

A bírósági perek során 234 meghallgatás történt, 109 tanú és szakértő jelent meg a tárgyalásokon, mind a védelem, mind a vád részéről. A végső bírósági döntés megszületését megelőzően 70 szóbeli és 528 írásbeli döntés született az ügyet illetően. A zárómeghallgatások 2020. március 10. és 12. között történtek meg, ahol a vád, az áldozatok jogi képviselete és a védelem is felvonultatta végső érveléseit.

A végső döntését a bíróság 2021. február 4-én hozta meg. (Situation in Uganda, 2003.)

3.4.1. A VÁDPONTOK, AMELYBEN BŰNÖSNEK TALÁLTATOTT

A Nemzetközi Büntetőbíróság XI. számú Bírói Kamarája Dominic Ongwent bűnösnek találta minden egyéb kétséget kizárva 61 különböző vádpontban, mint háborús bűnök és emberiség elleni bűntettek elkövetésében 2002. július 1. és 2005. december 31. közötti időszakon belül Uganda területén.

A következő vádpontokban találta a Büntetőbíróság Dominic Ongwent bűnösnek:

- a) *A civil lakosság ellen elkövetett támadások, magába foglalva gyilkosságok elkövetését; kínzásokat; emberek elrablását, illetve rabszolgasorba taszításukat; emberi méltóság többszöri kirívó megsértését; falvak és települések feldúlását; személyes vagyontárgyak, ingók és ingatlanok elpusztítását, illetve üldöztetéseket.*
- b) *Nemi alapon elkövetett bűncselekmények, mint kényszerházasság; kínzás; nemi erőszak; szexrabszolgaság és az emberi méltóság megsértése.*
- c) *A Sinia dandár kötelékében elkövetett további nemi alapon elkövetett bűncselekmények nők és leánygyermekkel szemben.*
- d) *Még a 15. életévüket be nem töltött gyermekek besorozása a Sinia dandár kötelékébe, amely kimeríti a gyermekkatona alkalmazásának bűncselekményét a Római Statútum szerint.*

3.4.2. AZ ÍTÉLET

A bíróságnak nagyon nehéz dolga volt arányos és méltányos döntést hoznia ebben a nagyon összetett ügyben, hiszen egy ember ügyében tárgyaltak, aki nem egyedül, hanem csoportban követte el mindazokat a bűncselekményeket, amelyeket fentebb felsoroltam. Ugyancsak nehézséget okozott a per zökkenőmentes lefolytatásában, hogy az egyes áldozatok, illetve azok hozzátartozói hogyan és mi módon tudnak megjelenni a tárgyalásokon, és szembenézni azzal az emberrel, aki annyi szenvedést okozott nekik.

A Nemzetközi Büntetőbíróság Dominic Ongwent 25 év letöltendő börtönbüntetésre ítélte, amelyet a 2015. és 2021. között megtörtént bírósági eljárás idejével megegyezően csökkentettek.

Az ítélet meghozatala során a bírói kar kiemelte, hogy tekintettel voltak az ugandai hadúr Ongwen múltjára, a múltban elszenvedett sérelmeire. A bírósági határozat megszületésekor Ongwen védőügyvédjei azonnal benyújtották a fellebbezési indítványukat, bízva a büntetés

enyhítésében, amelyben elsősorban pontosan az imént említett körülményekre hivatkoztak: Dominicot is gyermekként elrabolták, így vált gyermekkatonává és elkövetővé egyaránt. A büntetés csökkentéséért való fellebbezést a kamara elutasította és fenntartotta a korábban hozott büntetőítéletet és döntést.

3.4.3. MAGYAR VONATKOZÁSA AZ ONGWEN-ÜGYNEK

Habár magyar származású áldozata és elkövetője sincs az Ongwen-perben szereplő embereknek, mégis van hazai vonatkozása a bírósági tárgyalásoknak. Annak a három bíróból álló IX. számú Bírói Kamarának, amely Dominic ügyét tárgyalta, egyik bírója a nemzetközileg is ismert jogtudós, Dr. Kovács Péter; aki korábban az Alkotmánybíróság egyik bírója is volt.

KÖVETKEZTETÉSEK

A dolgozatomban sikeresen megvizsgáltam gyermekkatonaság jelenségét több szempontból. Magyarázatot kerestem arra, hogy mit értünk a fogalom alatt; körbejártam a történeti előzményét a jelenségnek, illetve a per vonatkozásában Dominic Ongwen munkásságának; valamint a vonatkozó nemzetközi normákat is megvizsgáltam annak megfelelően, hogy a nemzetközi közösség hogyan viszonyul mindezekhez.

Első szempont, amelyet szerettem volna megfejteni az maga a fogalom, hogy konkrétan mit értünk a gyermekkatonaság alatt. Nem találtam általánosan elfogadott meghatározását a jelenségnek, ezért két úton indultam el megoldás keresése iránt. Egyik célom az általánosan elfogadott fogalom hiányában megvizsgálni azt, hogyan vélekednek a jelenségről a hatályos nemzetközi normák. A másik cél pedig az, hogy javaslatot tegyek egy olyan fogalomra, hogy a dolgozatomban mit értek gyermekkatona szó alatt. A ajánlás során figyelembe vettem, hogy a magyar nyelvben egy összetett szóról van szó, melynek első tagja a „gyermek”, második tagja pedig a „katona”. Az előbbi kifejezés megfejtésére az európai kultúrkörben való értelmezését vettem alapul, míg utóbbi meghatározására a Hadtudományi Lexikon ajánlását vettem figyelembe. Ezen két szó meghatározása segített abban, hogy megállapítsam azt, hogy dolgozatomban a „gyermekkatona” megnevezés alatt a 18. életévét be nem töltő, fegyveres vagy fegyvertelen katonai feladatokat ellátó embert értem.

A második szempontja amit figyelembe vettem a vizsgálat során, az maga a történeti háttér. Egyrészt a gyermekkatonák alkalmazásának példáit sorakoztatom fel a történelmi korszakokon keresztül. Kiderült, hogy a jelenség korántsem újkeletű, hiszen az Ókortól kezdve a (sajnos) napjainkig találunk korszakoktól függetlenül példát erre. Másrészt pedig a dolgozat második felében az Ongwen-üggyel kapcsolatos történeti előzményeket ismertetem, amelyek vélhetően megalapozhatták az Észak-Uganda vonatkozásában tevékenykedő LRA lázadócsoporthoz létrejöttét, ezáltal megpecsételve Dominic Ongwen múltját. Kiderül ebből az is, hogy a történelemben elszenvedett sérelmek a mai napig kihatással vannak társadalmakra. A történelmi előzmények ismerete elengedhetetlen ahhoz, hogy meg tudjuk érteni egy jelenség kialakulásának, megjelenésének okait. A dolgozatomban ennek okán röviden ismertettem az LRA létrejöttének idején Ugandára jellemző időszak politikai helyzetét, illetve az azt megelőző történelmi korszakot meghatározó gyarmati, majd dekolonizációs éra meghatározó elemeit.

A harmadik szempont a gyermekkatonaság megítélése a nemzetközi közjog vonatkozásában, amelyre már korábban utaltam. Összehasonlítottam a releváns nemzetközi jogi normák közül a genfi humanitárius jogi egyezmények 1977. évi kiegészítő jegyzőkönyvének gyermekkatonaságot szabályzó pontját az időben később keletkezett Római Statútumban található szabályozással. Ezen tapasztalatból kiderült, hogy az általam javasolt meghatározása a gyermekkatonának nem egyezik azzal, amelyet a nemzetközi közösség által meghatározott normák is értenek. Ezt nem tartom a kutatásom szempontjából kudarcnak, sokkal inkább egy lehetőségnek érzem, hiszen úgy gondolom, hogy 1977 és 2002 között hatalmas előrelépés történt a vonatkozó normákat illetően, így elképzelhetőnek tartom, hogy a 2022-es ítélet Dominic Ongwen ügyében újabb hullámot indíthat el a gyermekjogok nemzetközi szintű védelmében.

Dominic Ongwennek a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt tárgyalt perének vizsgálata megmutatta, hogy a gyermekkatonaság egy nagyon komplex és összetett jelenség. A kezdetben még együtt kezelt lázadóvezérek ügyének vonatkozásában nyilvánvalóvá vált, hogy érdekesebb nem csoportként, hanem egyénenként vizsgálni az elkövetőket.

A bíróság Dominic Ongwent 25 év letöltendő börtönbüntetésre ítélte, amelyet a védelem azonnal elutasított és fellebbezést nyújtott be. Ez a fellebbezés úgy gondolom, hogy tulajdonképpen kinyitott egy újabb kérdéskört a gyermekkatonasággal kapcsolatban. *Enyhítő körülmény-e az, ha a bűncselekmények elkövetője egyszemélyben ugyanezen bűncselekményeknek az áldozata is?* Habár az ICC nyilvánvalóvá tette, hogy nem tartja enyhítő körülménynek az elkövető áldozatiságát az elkövetett bűncselekmények súlyossága révén, úgy gondolom, hogy ez a jövőben nem feltétlenül teremt precedenst.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra A Világ azon országai, ahol gyermekkatonaikat alkalmaznak napjainkban is. Sárga jelölőszín gyermekkatonaikat bizonyított alkalmazása Zöld jelölőszín: gyermekkatonaikat feltételezett alkalmazása (ENSZ BT. 2022. évi jelentése a fegyveres konfliktusban érintett gyermekekről, 2022.) 11
2. ábra A Nemzetközi Büntetőbíróság tagjai. Piros: részes államai; Sárga: Csak aláírói, de nem részesei (www.icc.cpi.int) 13
3. ábra A dolgozatban vizsgált releváns nemzetközi normák idővonalra helyezve (Saját szerkesztés)..... 16
4. ábra Uganda térképe, kiemelésben Acsoliföld (Landis, Palmer, & Spencer, 2014) 23

IRODALOMJEGYZÉK

1949. évi Genfi Egyezmény 1977. évi kiegészítése. (1977.). *1949. évi Genfi Egyezmény 1977. évi kiegészítése*. Genf. Forrás: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-77?activeTab=undefined>

Amerikai Egyesült Államok Nagykövetsége a Közép Afrikai Köztársaságban. (2021.). Egyesült Államok 5 millió dolláros nyomravezetői díjat tűz ki Joseph Kony megtalálására. *US Embassy to Central African Republic*.

Assembly of States Parties to ICC. (2023.. 11. 06.). *Assembly of States Parties to ICC*. Forrás: <https://www.icc-cpi.int/asp>

Assembly of States Parties to the Rome Statute. (2003.). *International Criminal Court*. Letöltés dátuma: 2023.. 10. 17., forrás: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties/african-states/uganda>

Behrend, H. (1997.). *La guerre des esprits en Ouganda 1985-1996: Le mouvement du Saint-Esprit d'Alice Lakwena*. L'Harmattan: Párizs.

Behrend, H. (2000.). *Alice Lakwena and the Holy Spirits: war in northern Uganda, 1985–97*. Ohio: Ohio University Press.

Cape Town Principles. (1997.). *CAPE TOWN PRINCIPLES AND BEST PRACTICE ON THE PREVENTION OF RECRUITMENT*. Cape Town.

Casillas, J. M. (1997). *La antigua Esparta*. Madrid: Arco libros.

Craine, A. G. (2023). Joseph Kony, Ugandan rebel. *Encyclopedia Britannica*. Letöltés dátuma: 2023.. 09. 25., forrás: <https://www.britannica.com/biography/Joseph-Kony>.

Csapó, Z. (2009.). *Nemzetközi jogi védőháló a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek oltalmára*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

Deutsche Welle. (2023.. 10. 14.). Armenia ratifies ICC entry despite Russia warnings. *Deutsche Welle*. Letöltés dátuma: 2023.. 11. 06., forrás: <https://www.dw.com/en/armenia-ratifies-icc-entry-despite-russia-warnings/a-67099557>

Dominic Ongwen - from child abductee to LRA rebel commander. (2021. Május 6.). *British Broadcast*. Letöltés dátuma: 2023.. 10. 02., forrás: <https://www.bbc.com/news/world-africa-30709581>

ENSZ BT. 2022. évi jelentése a fegyveres konfliktusban érintett gyermekekről. (2022.). *UN: Children and Armed Conflict*. ENSZ. Letöltés dátuma: 2023.. 02. 16., forrás: <https://childrenandarmedconflict.un.org/#>

Farmer, S. (2006.. 06. 28.). I will use the Ten Commandments to liberate Uganda - Kony. *Sudantribune.com*. Letöltés dátuma: 2023.. 09. 18., forrás: <https://sudantribune.com/article16931/>

Griffiths, T. (2001.). Bishop Alfred Tucker and the Establishment of a British Protectorate in Uganda 1890-94. *JSTOR*, (old.: 92-114).

Hadtudományi Lexikon. (2019.). *Hadtudományi Lexikon*. (K. Zoltán, Szerk.) Budapest: Dialóg Campus.

Jesús M., S. (2010.). LA TOLERANTE Y PLURAL SOCIEDAD ISLÁMICA: ORIGEN DE UN MITO. *Mitos y Política*. Letöltés dátuma: 2023.. 02. 21., forrás: <https://core.ac.uk/download/pdf/16368179.pdf>

Koch, H. W. (2000). *The Hitler Youth: Origins and Development. 1922-45*. Rowman & Littlefield.

Landis, J., Palmer, V., & Spencer, P. (2014). Nodding syndrome in Kitgum District, Uganda. *BMJ Open*.

Lénárd, K., & Tényi, T. (2003.). *Ferenczi's Concept on Trauma, Connected with the Katonadolog - 'Soldiers Can Take It' Concept*. Budapest: International Forum of Psychoanalysis.

Lubanga case, ICC-01/04-01/06 (International Criminal Court 2006.. 04. 01.).

Molnár, D., & Tóth, T. (2016). Elveszíteni a gyermekkort I. - A gyermekkatonaság jelentősége. *Nemzet és Biztonság*, 02(05.), 40-57. Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_2_05_molnar_dora-toth_tunde_-_elvesziteni_a_gyermekkort-a_gyermekkatonasag_jelensege.pdf

Moy, H. A. (2006.). *The International Criminal Court's Arrest Warrants and Uganda's Lord's Resistance Army: Renewing the Debate over Amnesty and Complementary*. Harvard: Harvard Human Rights Journal.

Nemzetközi Büntetőbíróság Elfogató parancsa Joseph Kony ellen 2005 július 8-án, ICC-02/04-01/05 (Nemzetközi Büntetőbíróság 2005.. szeptember 27.).

Otto, A. I. (2019). Ex-wife: Kony Saved My Life at Firing Squad. *Kampala Post*.

Rakela, M. (2008.). *Radio Free Europe*. Forrás: https://www.rferl.org/a/Child_Soldiers_Of_The_Balkans/1349516.html

Reeker, P. (2001.. 12. 06.). Statement on the Designation of 39 Organizations on the USA PATRIOT Act's Terrorist Exclusion List. Washington: U.S. Department of State.

Római Statútum. (2002.). *Római Statútum*. Róma: Nemzetközi Büntetőbíróság.

Samuel, S. (2004.). A Political and Economic History of Uganda, 1962-2002. In F. Bird, & S. Herman, *International Businesses and the Challenges of Poverty in the Developing World* (old.: 98-110.). London: Palgrave Macmillan.

Situation in Uganda, ICC-02/04-01/15 (International Criminal Court 2003.).

T/10722. számú törvényjavaslat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának és a Statútum 8. cikkére vonatkozó kampalmai módosításának kihirdetéséről, T/10722. számú (2016.. május).

the Guardian.com. (2022.). Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/02/ukrainian-children-used-as-human-shields-near-kyiv-say-witness-reports>

Weber, M. (1989.). *A politika, mint hivatás*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Művelődéskutató Intézet.

www.icc.cpi.int. (dátum nélk.). Current under- and non-represented countries. Letöltés dátuma: 2023.. 03. 05., forrás: <https://www.icc-cpi.int/jobs/country-representation>

www.icc-cpi.int. (dátum nélk.). The State Parties to the Rome Statute. Letöltés dátuma: 2023.. 04. 24., forrás: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties>